

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Osatyökykyisten työllistymistä tukevan yhtiön toiminnan tavoitteet ovat yleisesti ottaen kannatettavia ja sekä yhteiskunnan että yksilön kannalta tärkeitä. Toivomme, että tämä esitys tulee osaltaan toteuttamaan perustuslain 22 §:n julkiselle vallalle asettamaa velvollisuutta edistää työllisyyttä. Kannatamme VANEN näkemystä, että on tärkeitä saada toiminta käyntiin ja vammaisten ihmisten työllisyystilanne parantumaan noudattaen mahdollisimman pitkälle normaaleja liiketoiminnan ja työelämän periaatteita.

YK:n vammaisyleissopimus lähtee siitä, että kunnioitetaan vammaisten ihmisten synnynnäistä arvoa ja ei väheksytä vammaisten ihmisten tekemää työtä esimerkiksi alihinnoittelulla ja alipalkkauksella. Toivomme, että lausunnolla oleva lakiesitys omalta osaltaan tulee edistämään ja turvaamaan YK:n vammaisopimuksen velvoitteiden toteutumista Suomessa.

Lain jatkovalmistelussa tulee huomioida asiakkaiden oikeusturva, kuten päätöksen perustelut ja muutoksenhakuoikeus. Lisäksi on turvattava työllistymiseen liittyvät muut vammaisen ihmisen välttämättä tarvitsemat palvelut kuten kuljetuspalvelut ja tulkkauspalvelu.

Perustettava yhtiö tulisi olemaan osakeyhtiömuotoinen, jolloin yhteiskunnallisen merkityksen esille nostaminen ja siihen tähtääminen on keskeinen asia. Lain toimeenpanossa tulee kiinnittää huomiota siihen, että osakeyhtiön työllisyyttä tukeva toiminta ei miltei osin muodostu esteeksi tai hidasteeksi avoimille työmarkkinoille pääsulle tai muille vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiselle. Avoimille työmarkkinoille pääsyn tulee aina olla ensisijainen tavoite osatyökykyisten

henkilöiden työllistymisessä. Siksi lakiesityksessä ehdotetun lain tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulee seurata.

Esityksestä jää epäselväksi kokonaisuudessaan yhtiön toiminnan sisäinen rakenne ja sen toiminta yhteiskunnallisessa toimintakentässä muiden sidosryhmien kanssa organisoidaan. On myös ratkaistava perustettavan yhtiön yhteys eri alueilla työllisyyden ekosysteemiin ja olemassa oleviin toimijoihin, palveluihin, osaamiseen ja resursseihin, kuten yhteistyön rakentaminen julkishallinnon tehtäviä hoitavien tahojen sekä vammaisjärjestöjen ja myös yrittäjä- ja työmarkkinajärjestöjen kanssa. Valittavat pilottialueet tulisi olla eri puolilta Suomea, jotta saadaan käytännön kokemusta eri toimintavoista. Näin voidaan arvioida ja kehittää yhdessä jatkotoimintaa systemaattisesti.

Yhtiön tehtävä, toimiala ja koko toimintajärjestelmä tulee olla selkeä ja helposti ymmärrettävissä kohderyhmän ihmisille ja konkreettisesti helpottaa työllistymistä. On tärkeää varmistaa sujuvat palveluohjaus-, asiakaspalvelu- ja päätöksentekoprosessit ja vaiheet asiakkaan näkökulmasta. Tuen täytyy jatkua myös niiden henkilöiden osalta, jotka eivät tule valituksi töihin yhtiöön.

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

Ei lausuttavaa.

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Jotta uusi yhtiö voi toteuttaa tehtävänsä pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaisesti eli käytännössä huolehtia osatyökykyisille suunnatun työkykyohjelman operatiivisesta toiminnasta, jolla helpotetaan nimenomaan osatyökykyisten ihmisten työllistymistä. Tästä syystä kannatamme kohderyhmäksi osatyökykyisiä ihmisiä, joilla vamma tai sairaus. Uuden yhtiön toimintamallin kokeilu ja rakentaminen onnistunee paremmin, kun kohderyhmä on selkeästi rajattu ja voidaan kokeilla toimintamalleja.

Viimesijaisuuden määritelmä on epäselvä ja saattaa aiheuttaa työttömyyden tarpeetonta pitkittymistä, kun ensin pitää "yrittää työllistyä" kaikin mahdollisin muin keinoin. Pohdimme, miten polku etenee "viimesijaisuuteen?" ja mitä sillä tarkoitetaan tai korvataanko X- yhtiöllä jokin nykyrakenne?

Mietimme myös kriteereitä, joilla pääsee perustettavan yhtiön palvelukseen. Voisiko työllistymisen yksi kriteeri olla osatyökykyisen vammaisen ihmisen pitkäaikainen työttömyys työllistymisyriyksistä huolimatta. Kohderyhmässämme on myös paljon henkilöitä, jotka ovat työkyvyttömyyseläkkeellä eivätkä he sen vuoksi pääse/ohjaudu välttämättä TE-toimistojen asiakkaiksi. Kannatamme Soste ry:n ja Invalidiliiton huomioita koskien "työttömän työnhakijan" statusvaatimusta. Asiaa tulisi selkeyttää,

jos henkilö on esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeellä, mutta on halukas ja toimintakykyinen siirtymään työelämään.

Kannatamme kohderyhmän kuvailusta sanan "vian" poistamista luettelosta ja uusi muoto olisi "todetun sairauden tai vamman vuoksi".

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Asiakkaiden ohjauksessa tulee varmistaa, että työ- ja elinkeinotoimiston työntekijöiden osaamistaso riittää ja sitä vahvistetaan säännöllisesti eri vammojen aiheuttamista rajoitteista ja mahdollisista vaikutuksista työkykyyn. Arvioinnissa tulee hyvä olla moniammatillinen työryhmä ja käyttää tarvittaessa ulkopuolista asiantuntemusta. Pidämme tärkeänä vammaisjärjestöjen ottamista aktiivisesti mukaan erityistehtäväyhtiön rakentamiseen ja toiminnan valmisteluun.

Ohjauksessa tulee myös huomioida, että kunnilla ja Kelalla tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus ehdottaa kriteerit täyttäviä työntekijöitä TE-toimistolle, joka ohjaa edelleen nämä henkilöt X-yhtiön rekrytointiprosessiin. Esimerkiksi tänä vuonna alkaneiden kuntakokeiluiden myötä tietyt asiakasryhmät, kuten alle 30-vuotiaat tai pitkäaikaistyöttömät ovat siirtyneet kunnan palveluiden piiriin TE-toimistosta. Toisaalta Kelan asiakkaina saattaa olla esimerkiksi ammatillisen kuntoutusprosessin myötä kohderyhmämme ihmisiä, jotka eivät ole TE-toimiston asiakkaina.

Pidämme tärkeänä, että huolehditaan siitä, että X-yhtiön palvelukseen meneminen ei ole leimaavaa, eikä sulje osatyökykyisen mahdollisuuksia edetä avoimille työmarkkinoille työllistymisjakson jälkeen. Osatyökykyisten vammaisten ihmisten osaaminen tulee huomioida vahvemmin valinnoissa, että on esim. oikeasti merkitystä, sillä että on opiskellut jotain alaa. Osatyökykyisten erilaisten osaamisprofiilien johdosta olisi tärkeää, että tarjolla olisi myös esimerkiksi asiantuntijatehtäviä. Näemme vaarana, että X-yhtiön palveluksessa olevien ihmisten työllistämisestä tulee kategorisoivaa. Tämä ei motivoi työntekijöitä eikä auta heitä eteenpäin, eikä myöskään lisää osallisuuden kokemusta. Rekrytoiminen vaatii vahvaa kannustavaa ja positiivista vuorovaikutusta, palveluotetta sekä oikeaa asennetta henkilöiltä, jotka hoitavat työllistymisprosesseja koko matkan varrella mukaan lukien X-yhtiön rekrytointeja. Positiivinen kielenkäyttö kohderyhmän eli tulevien työntekijöiden kanssa on keskeistä. Ei puhuta siitä, että henkilö pääsee viimesijaiseen työhön vaan että X-yhtiössä työskentely on seuraava askel työllistymisen polulla.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?

.

Tulevan nimen tulee vaikuttaa houkuttelevalta palkattavien osatyökykyisten, yhteistyökumppaneidenm suuren yleisön ja tulevien avotyömarkkinoiden työnantajien näkökulmasta. Yhtiön nimen tulisi olla positiivinen ja korostaa palkattavien ihmisten moninaista osaamista ja motivaatiota, jota yhtiön palkkaamalla ihmisillä on.

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Suomen CP-liitto ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi -esityksestä.

Edustamme syntymästä saakka neurologisesti vammaisia ihmisiä ja heidän läheisiään. Kohderyhmämme vammoja ovat cp-vamma, mmc- ja hydrokefalia sekä aikuisiällä todettu normaalipaineinen hydrokefalia. Edustamme myös motorisen oppimisen vaikeuksia omaavia ihmisiä. Monilla kohderyhmämme ihmisillä on liikuntavamman lisäksi myös erilaisia liitännäisoireita, kuten puhevamma, hahmottamisen vaikeuspaikkojen. Esteettömyys on yksi tärkeimmistä asioista, joka tulee ottaa huomioon, sillä useilla ihmisillä on käytössään apuvälineitä, esimerkiksi pyörätuoli, rollaattori tai kepit.

Haluamme muistuttaa, että vammaisen henkilöiden oikeuksista annetun yleissopimuksen (27/2016, vammaisyleissopimus) 4 artiklan 3 kohdan mukaan laadittaessa ja toimeenpantaessa lainsäädäntöä ja politiikkoja, joilla tätä yleissopimusta pannaan täytäntöön, sekä muissa vammaisia henkilöitä koskevilla päätöksentekoprosesseissa sopimuspuolten tulee neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa ja aktiivisesti osallistaa heitä ja heitä edustavia järjestöjä.

Kohderyhmämme ihmisille tärkeää, että toimintamalli on selkeä ja siitä käy ilmi, mitä X-yhtiö tekee, kenellä on mahdollista työllistyä sinne ja minkälaiset työehdot ovat? Organisaation toiminnan ja kriteereiden ei pitäisi olla niin vaikeita, että ne aiheuttavat lopulta pitkäaikaista työttömyyttä osatyökykyisen vammaisten ihmisten keskuudessa, kun pitää "läpäistä niin monta seulaa". Vammaisten ihmisten arkielämässä on jo nykyisin liikaa byrokratiaa.

Haluamme muistuttaa, että selkeä viestintä asiasta ja X-yhtiön toiminnasta ja sen tarjoamista työllistymisen mahdollisuuksista ensiarvoisen tärkeää. Näin voidaan varmistaa saavutettava tieto yhtiön kohderyhmälle. Viestintämateriaalina kannattaa hyödyntää erilaisia keinoja, kuten videot, kuvat ja selkeä kieli.

On muistettava, että yhteiskuntaan osallistumattomuus, pitkäaikainen toimeettomuus ja syrjäytyminen vaikuttavat monella tavoin ja usein pysyvästi työttömään henkilöön ja tämän ympäristöön. Kohderyhmämme ihmiset tarvitsevat usein elämänmittaista, toistuvaa ja välttämätöntä apua monilla elämän alueilla. Tämä tulee ottaa huomioon muun muassa työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön, sosiaaliturvan sekä palvelujärjestelmän uudistamisessa.

Lopuksi tuomme esille, että vammaisuus ja osatyökykyisyys eivät ole synonyymeja. Vammainen henkilö ei ole automaattisesti osatyökykyinen eikä osatyökykyinen ole automaattisesti vammainen henkilö. On muistettava, että vammaisilla henkilöillä voi olla erityisiä työllistymisen haasteita, vaikka he eivät olisikaan osatyökykyisiä mm. työelämän asenteiden takia. Lähtökohtana valmistelutyön jatkoon on oltava se, että julkisen sektorin rekrytointipolitiikassa on toteutettava vammaisten ihmisten positiivista erityiskohtelua.

Silander Marju
Suomen CP-liitto ry